

มาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อสนับสนุนการใช้ชีวิตคู่และครอบครัว

ทรงวุฒิ นันทบุรณย์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนิตย**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ เกี่ยวกับการเกี่ยวกับการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว รวมถึงการลาพักโทษจำคุก และลาจำคุกในต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ในประเทศไทย ซึ่งผู้ต้องขังอยู่จำนวนมาก ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่ผู้ต้องขังเหล่านั้นจะมีคู่สมรสแล้ว รวมถึงมีลูก และที่สำคัญผู้ต้องขังทุกคนในเรือนจำจะต้องมีญาติพี่น้องขึ้นสนธิ ครอบครัวของผู้ต้องขัง ไม่ว่าผู้ต้องขังนั้นจะมีคู่สมรสหรือไม่ก็ตามก็ต้องมีครอบครัวกันอยู่แล้วทุกคน แต่การต้องโทษจำคุกของผู้ต้องขังนั้น โดยสภาพแล้วผู้ต้องขังขาดเสรีภาพที่จะติดต่อต่อโลกภายนอก รวมถึงการติดต่อกับคู่สมรส และครอบครัวไปโดยปริยาย และปัญหาที่ตามมาทางด้านสังคมก็คือครอบครัวแตกแยก เพราะไม่ได้มีการติดต่อจากคู่สมรส และครอบครัว ในกรณีคู่สมรสแล้วการมีเพศสัมพันธ์ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ชีวิตคู่อย่างหนึ่ง และในครอบครัวของผู้ต้องขังแล้ว การให้ความรักความอบอุ่น ระหว่างครอบครัว บุคคลผู้ใกล้ชิดของผู้ต้องขัง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ต่อตัวผู้ต้องขังที่จะให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี และไม่เกิดปัญหาตามมา เมื่อบุคคลต้องโทษจำคุก และเมื่อพ้นโทษออกมา เขายังมีความใกล้ชิดสนิทสนมต่อเนื่องตลอดในเวลาต้องโทษ และพ้นโทษออกมาแล้ว อันเป็นไปตามจุดประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งเน้นเพื่อที่จะให้สิทธิแก่ผู้ต้องขัง จะได้พบปะกับครอบครัวอย่าใกล้ชิด รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ภายใต้กรอบกฎที่ควบคุมอย่างเคร่งครัด โดยหยิบยกการเยี่ยมญาติประจำปีของผู้ต้องขัง มาศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเยี่ยมแบบครอบครัวของประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ รวมถึงการลากลับบ้านในวันหยุดสุดสัปดาห์ของประเทศเยอรมนี

จากการศึกษาในประเทศไทยพบว่า การเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังนั้น ยังไม่มีระเบียบโดยชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กฎกระทรวง ข้อบังคับต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ ยังไม่มีประกาศไว้โดยชัดเจน เช่น กรณีที่หยิบยกขึ้นมาศึกษา คือ การเยี่ยมญาติประจำปี ของแต่ละเรือนจำในประเทศไทย ก็ยังไม่มีมีความชัดเจน ในการที่จัด รวมถึงจำนวนครั้ง บางเรือนจำมีการจัดปีละครั้ง สองครั้ง หรืออาจจะมากถึงสามครั้ง ในบางแห่ง แต่บางเรือนจำอาจจะไม่มีการเยี่ยมญาติประจำปีเลย จึงเกิดความไม่

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ชัดเจนในการรองรับสิทธิในการเยี่ยมญาติ รวมถึงกรอบของการเยี่ยม รวมถึงผู้ที่มิสิทธิที่จะเข้าเยี่ยมญาติประจำปี¹ ผู้เขียนจึงหยิบยกเรื่องนี้มาศึกษาวิเคราะห์ประกอบ กับการเยี่ยมของกลุ่มสมรสในต่างประเทศ เพื่อจัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังและคู่สมรส รวมถึงการเยี่ยมญาติที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดและมีกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้การควบคุมที่ผ่อนปรนมากกว่าปกติ เพื่อที่เปิดโอกาสให้ครอบครัวผู้ต้องขังสร้างสัมพันธ์ภาพซึ่งกันและกัน

ด้วยสาเหตุดังกล่าว เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงควรมีมาตรการทางกฎหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบปะกับคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบปะกับครอบครัวของผู้ต้องขัง คือบุคคลที่เป็นญาติใกล้ชิดทั้งหลาย โดยออกเป็นระเบียบ หรือข้อบังคับระดับกระทรวงยุติธรรม เพื่อที่เปิดโอกาสให้ทุกเรือนจำ หรือทัณฑสถานทุกประเทศได้มีการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว รวมถึงการลาพักโทษจำคุกกลับบ้าน เพื่อเป็นการฟื้นฟูนักโทษรวมถึงเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังและสังคมภายนอก เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข โดยออกประกาศ ระเบียบหรือข้อบังคับ ในการเยี่ยมญาติ การเยี่ยมระหว่างคู่สมรส รวมถึงการลากลับบ้านของผู้ต้องขัง โดยกำหนดคุณสมบัติให้ชัดเจน การเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ ก็กำหนดมาตรการการเยี่ยมโดยเปิดโอกาสให้ผู้สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ส่วนผู้ต้องขังที่ไม่มีคู่สมรสก็ยังมีสิทธิที่ได้รับการเยี่ยมแบบครอบครัว โดยเปิดโอกาสให้บุตรของผู้ต้องขังไม่ว่าชายหรือหญิง และญาติใกล้ชิดของผู้ต้องขังที่ถือว่าเป็นครอบครัวเดียวกับผู้ต้องขัง และบุคคลใกล้ชิดของบุคคลเหล่านั้น ให้มีสิทธิในการเยี่ยม โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือด โดยคำนึงถึงความใกล้ชิดเป็นหลัก และสุดท้ายสำหรับผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษก็ให้ใช้วิธีลาพักโทษจำคุก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ลากลับบ้านพบปะกับคู่สมรสไม่ว่าจะถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม พบปะญาติใกล้ชิด และสังคมเพื่อได้ปรับตัวก่อนมีการปล่อยตัวจริง ภายใต้หลักเกณฑ์การคุมประพฤติ โดยออกเป็นระเบียบหรือข้อบังคับระดับกระทรวง เพื่อให้ทุกเรือนจำ หรือทัณฑสถานทุกแห่งปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน โดยออกเป็นระเบียบที่ชัดเจนกว่าการเยี่ยมญาติประจำปีของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเป็นที่จะเอื้อต่อการปฏิบัติเพื่อการเยี่ยมญาติและการลาพักโทษจำคุกและเป็นการฟื้นฟูผู้ต้องขังตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก และให้มีผลในรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

¹ กรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้มีการพบญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย ได้มีโอกาสเยี่ยมอย่างใกล้ชิดกับครอบครัว เพื่อเป็นการสร้างความผูกพันกับครอบครัว และให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางด้านเกี่ยวกับการที่ผู้ต้องขังไม่ว่าชายหรือหญิง เมื่อต้องโทษจำคุกแล้วนั้น การที่ผู้ต้องขังเหล่านั้นสูญเสียเสรีภาพ รวมถึงสิทธิบางประการแล้ว ในด้านของครอบครัวของผู้ต้องขังแล้ว ไม่ว่าจะเป็นในด้านของคู่สมรส บุตร รวมถึงบิดามารดา ฯลฯ ของผู้ต้องขังนั้นจำเป็นต้องเสียสิทธิบางประการอันเกิดจากการต้องโทษของผู้ต้องขังเหล่านั้น รวมถึงการทำหน้าที่ในครอบครัวในการทำมาหากิน ซึ่งผู้ต้องขังบางรายอาจจะเสียด้านในการทำมาหาเลี้ยงครอบครัว ในด้านของคู่สมรสแล้วจำเป็นต้องเสียสิทธิที่จะร่วมประเวณีกับผู้ต้องขัง และในส่วนบุตรของผู้ต้องขังก็เสียสิทธิที่จะอยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่เป็บิดา หรือมารดา ยิ่งเป็นบุตรที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นต้องได้รับความรัก ความอบอุ่นจากบิดา มารดา และในด้านของบิดา มารดาของผู้ต้องขังเอง ซึ่งอาจจะอยู่ในวัยแก่ชรา ไม่มีผู้ดูแลอุปการะ เนื่องจากผู้ต้องขังเป็นผู้ดูแลเป็นหลัก เป็นต้น

การต้องโทษจำคุก² โดยปกติแล้วการต้องโทษจำคุกนี้ โดยส่วนมากแล้วการต้องโทษอาจจะใช้ระยะเวลาที่นานอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น 1 ปี หรือ 2 ปี หรือมากกว่านั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการที่ต้องจากครอบครัวของผู้ต้องขังไปแล้ว ระยะเวลาดังกล่าวก็ถือว่ามากพอสมควร เพราะสถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันหลักของมนุษย์ทุกๆ คน ซึ่งมนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในขณะแรก จึงจำเป็นต้องมีครอบครัวเป็นเกราะป้องกันภัยต่างๆ จากสังคมภายนอก รวมถึงในสังคมไทยแล้วบิดา หรือมารดาของบุตรก็เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอน ให้บุตรของตนประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม

ซึ่งเห็นได้ว่าสถาบันทางครอบครัว รวมถึงครอบครัวของผู้ต้องขังมีความจำเป็นต่อผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นถึงเรื่องจากผูกพันของผู้ต้องขังแล้ว รวมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดีของสังคม โดยไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้³

1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกตามข้างต้น จึงเห็นว่ามาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว หรือการลาพักโทษจำคุก เป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ให้เห็นรูปธรรมได้ ซึ่งตามข้างต้นได้แบ่งมาตรการที่สามารถนำมาใช้ได้ 3 รูปแบบใหญ่คือ

² ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), น. 21.

³ เพ็งอ้าง, น. 39.

การเยี่ยมชมเพื่อใช้ชีวิตคู่ คือการที่เปิดโอกาสให้คู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายของผู้ต้องขังสามารถเข้าเยี่ยมได้โดยใกล้ชิด ภายในสถานที่ที่จัดไว้โดยเป็นส่วนตัว โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังและคู่สมรสสามารถร่วมประเวณีกันได้ ภายใต้การควบคุมของทางเรือนจำเพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมาภายหลัง เช่น การคุมกำเนิด การตรวจโรคของผู้ที่จะได้รับการตรวจเยี่ยมเป็นต้น โดยให้ระยะเวลาพอสมควร เพื่อทำให้ผู้ต้องขังสามารถใช้ชีวิตคู่กับคู่สมรสได้โดยปราศจากการควบคุม หรือเครื่องพันธนาการใดๆ

การเยี่ยมแบบครอบครัว คือการที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกันกับผู้ต้องขัง ขณะที่ผู้ต้องขังอยู่ภายนอกเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นคู่สมรส บุตร บิดา หรือมารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด หลง ป้า น้า อา ญาติของผู้ต้องขัง ได้มีโอกาสได้เข้าเยี่ยมแบบใกล้ชิด โดยเปิดให้มีโอกาสสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเหล่านี้ภายในครอบครัว เปิดโอกาสให้มีการประกอบอาหาร ปานอาหารร่วมกันกัน เป็นต้น ภายใต้การควบคุมดูแล และอำนาจความสะดวกของเจ้าหน้าที่ทางเรือนจำ ซึ่งการเยี่ยมเช่นนี้ถ้าจะเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะคล้ายๆ กับการเยี่ยมญาติประจำปีของประเทศไทย แต่ในต่างประเทศแล้วถือว่าผ่อนคลายมากกว่าประเทศไทย ซึ่งการเยี่ยมญาติประจำปีของประเทศไทยนั้น ก็จะจัดให้มีในสถานที่ส่วนรวม โดยรวมกับผู้ต้องขังอื่นๆ ซึ่งในต่างประเทศนั้นแล้วจะเปิดโอกาสให้อยู่ภายในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ให้เป็นการส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบห้องพัก หรือบ้านพัก ซึ่งการเยี่ยมทั้งสองแบบตามข้างต้น ในต่างประเทศที่หยิบยกขึ้นมาศึกษาคือประเทศแคนาดา⁴ ประเทศสหรัฐอเมริกา⁵ และประเทศอังกฤษ⁶

ในประเทศแคนาดา ซึ่งว่าประเทศที่มีกฎระเบียบ ที่ชัดเจนกว่าประเทศอื่นๆ โดยประเทศแคนาดา ได้กำหนดวิธีการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ของคู่สมรสของผู้ต้องขัง รวมถึงการเยี่ยมแบบครอบครัว โดยประเทศแคนาดาได้ระบุนาตรการเยี่ยมดังกล่าวไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ประเทศแคนาดา ค.ศ. 1992 โดยระบุข้อกำหนดไว้โดยชัดเจนถึงคุณสมบัติ ผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ รวมถึงการเยี่ยมแบบครอบครัว รวมถึงผู้ที่มีสิทธิเข้าเยี่ยม โดยการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ประเทศแคนาดาให้สิทธิเพียงคู่สมรสของผู้ต้องขังที่เป็นคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ส่วนการเยี่ยมแบบครอบครัว ก็เปิดโอกาสให้ญาติใกล้ชิดซึ่งที่ถือว่าเป็นครอบครัวของผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นคู่สมรสของผู้ต้องขัง บุตรของผู้ต้องขัง บิดามารดาของผู้ต้องขัง รวมถึงบุคคลผู้ใกล้ชิดของบุคคลเหล่านั้น โดยมีสิทธิเข้าเยี่ยมอย่างใกล้ชิด ในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ให้ ภายในเรือนจำจะโดยปล่อยให้เยี่ยมอย่างใกล้ชิด โดยไม่มีเครื่องพันธนาการ โดยปล่อยให้ผู้ต้องขังและญาติได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้เยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ระหว่างคู่สมรส หรือการเยี่ยม

⁴ กฎหมายราชทัณฑ์ประเทศแคนาดา ค.ศ. 1992

⁵ โครงการสหพันธครอบครัวผู้ต้องขัง (FRP)

⁶ สถาบันปฏิบัติงานเพื่อครอบครัวผู้ต้องขัง

แบบครอบครัวโดยญาติๆ ของผู้ต้องขัง โดยรวมถึง 72 ชั่วโมง หรือ 3 วัน โดยความถี่ที่สามารถเยี่ยมเช่นนี้ได้ อีกนั้น ประมาณปีละ 2-3 ครั้งต่อปี ซึ่งเมื่อเฉลี่ยแล้วก็เท่ากับการเยี่ยมญาติประจำปีของทางเรือนจำ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีจำนวน 50 รัฐ ซึ่งรัฐที่เปิดให้มีการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือ การเยี่ยมแบบครอบครัว เหลืออยู่เพียง 4 รัฐเท่านั้นเองในปัจจุบัน คือรัฐแคลิฟอร์เนีย คอรันดัลท์ นิวเจอร์ก และวอชิงตัน ส่วนรัฐนิวแม็กซิโก มีสภชสขปียยกเลิกโครงการนี้เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา⁷

เรือนจำทั้งสี่รัฐจะเปิดให้มีการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว ในเรือนจำขนาด กลาง หรือขนาดเล็กที่มีระบบความปลอดภัยเป็นอย่างดีเท่านั้นจึงจะเปิดโอกาสให้มีการเข้าเยี่ยมทั้งสองแบบ ตามข้างต้นได้ โดยผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัวนั้นคือผู้ต้องขัง ที่ไม่มีปัญหาทางวินัย คือปัญหาทางวินัยที่สำคัญ หรือปัญหาวินัยแบบเรื้อรัง หรือปัญหาวินัยที่รุนแรงตามที่ การเรือนจำได้ระบุไว้ ซึ่งถือว่าคุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับการเยี่ยมของรัฐทั้งสี่ตามข้างต้น ถือว่าผู้ต้องขัง ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว ส่วนญาติที่มีสิทธิได้รับการ อนุญาตให้เข้าเยี่ยม ในกรณีที่ยืมเพื่อใช้ชีวิตคู่ นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งสี่รัฐระบุไว้ต้องเป็นคู่สมรสตาม กฎหมาย ซึ่งได้จดทะเบียนสมรสกันมาแล้วอย่างน้อยหกเดือน ส่วนการเยี่ยมแบบครอบครัวทั้งสี่รัฐระบุไว้ กว้างพอสมควร เช่นบุตรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป หลานที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป รวมอายุต่ำกว่า 18 ปีต้องได้รับ อนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครองเด็กเหล่านั้น และอนุญาตรวมไปถึงบิดา มารดาของผู้ต้องขัง หรือ บิดา มารดาบุญธรรม ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก ป้า น้า อา ลูกพี่ ลูกน้องของผู้ต้องขัง เป็นต้น ซึ่งก็ถือว่าเป็นการ อนุญาตให้บุคคลที่มีสิทธิเข้าเยี่ยมกว้างพอสมควร ซึ่งการอนุญาตดังกล่าวนี้จะมีระยะเวลา 3 แบบด้วยกัน คือ 6 ชั่วโมง 12 ชั่วโมง และ 24 ชั่วโมง ซึ่งแล้วแต่เป็นผู้ต้องขังที่มีประวัติที่ดีที่สุดก็จะได้รับการเยี่ยมที่ มากกว่า ซึ่งความถี่ของการเยี่ยมโดยเฉลี่ยปีละหนึ่งครั้ง หรือสองครั้งสำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับสิทธิ ซึ่งเมื่อ เปรียบเทียบกับการเยี่ยมญาติประจำปีของผู้ต้องขังในประเทศไทยแล้วก็ถือว่าได้รับสิทธิ โดยเฉลี่ย ประมาณเท่าๆ กัน

ในอังกฤษ จะมีสถาบันเพื่อครอบครัวของผู้ต้องขังไว้เป็นหน่วยงานกลางไว้คอยติดต่อ ประสานงานเกี่ยวกับการเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยประเทศอังกฤษจะมุ่งเน้นไปในส่วนของการเยี่ยมแบบครอบครัว เสียมากกว่าการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญไปยังบุตรของผู้ต้องขังมากกว่าญาติอื่นๆ โดยผู้ต้องขังสามารถติดต่อลูกของเขาได้โดยไม่มีการควบคุมใดๆ โดยหากได้รับความยินยอมจากผู้ที่ ปกครองเด็กจากภายนอก โดยถ้าหากมีการยื่นคำขอพบโดยครอบครัวของผู้ต้องขัง คำขอของบุตรของ ผู้ต้องขังจะถูกหยิบยกขึ้นพิจารณาก่อนคำขออื่นๆ โดยผู้ที่ยื่นคำขอเยี่ยมแบบครอบครัว ต้องให้ข้อมูลอ้าง ถึงสถานที่เคยอยู่ร่วมกัน สถานภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวที่ยังคงอยู่ ถึงแม้จะแตกแยกหรือหย่าร้างกัน ไปแล้วก็ตาม โดยผู้มีสิทธิเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังนั้น ในอังกฤษระบุไว้กว้างพอสมควร โดยให้ความสำคัญว่าเคย

⁷ Conjugal Visits : Rules and History, Published April 15, 2016 by doppir in legal question, page 1.

ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยเป็นครอบครัวเดียวกับผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังที่ นื่อง หลาน หลาน บุตรสะใภ้ บุตร
เขย บุตรบุญธรรม เป็นต้น ในส่วนคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิในการเยี่ยมเช่นนี้ ไม่ได้การระบุนคุณสมบัติ
ไว้ จึงถือว่าผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิที่ได้รับการเยี่ยมแบบครอบครัวเช่นนี้ และไม่มีระยะเวลากำหนดรวมถึง
ความถี่ในการเยี่ยม เพียงแต่คำขอเยี่ยมนั้นจะได้รับการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหรือไม่ เป็นสำคัญ
โดยถือว่าพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป

การลาพักโทษจำคุก ซึ่งมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวซึ่งประเทศที่หยิบยกขึ้นมาศึกษา คือ
ประเทศแคนาดา กับประเทศเยอรมนี

ในส่วนของประเทศแคนาดานั้น มาตรการดังกล่าวถูกระบุไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์แคนาดา
ค.ศ. 1992 มาตรา 94(1)⁸ ซึ่งใช้คำว่า การปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งให้สิทธิผู้ต้องขังได้ออกมาใช้ชีวิตภายนอก
เรือนจำ ได้โดยใช้วิธีการคุมประพฤติผู้ต้องขัง เพื่อให้มีโอกาสผู้ต้องขังได้ปรับตัวเข้าสู่สังคม โดยการลาพัก
โทษจำคุกนั้น เป็นที่แน่นอนที่ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้มาพบปะกับคู่สมรส บุตร รวมถึงครอบครัวของ
ผู้ต้องขัง ซึ่งในส่วนของผู้สมรสนั้นก็ถือว่ามีโอกาสให้มีโอกาสอยู่ร่วมกันได้เป็นที่แน่นอน ในส่วนของ
ครอบครัว ของผู้ต้องขังนั้นก็มีความมีโอกาสสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัวโดยไม่มีการควบคุมใดๆ

ในส่วนประเทศเยอรมนีนั้น มาตรการดังกล่าวถูกระบุไว้ในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและ
วิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดในปี ค.ศ.2001 เรียกว่าการลาพัก
โทษแบบมีเงื่อนไข โดยการลาพักโทษดังกล่าวสามารถลาพักโทษได้มากที่สุดถึง 21 วัน ต่อปี⁹ โดยให้
โอกาสลาในวันเสาร์เวลา 8 นาฬิกา ถึงวันอาทิตย์ เวลา 20 นาฬิกา ซึ่งเป็นลาพักโทษในวันหยุดสุดสัปดาห์
ซึ่งผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการลาพักโทษเช่นนี้นั้นคือผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน ในส่วน
ของผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต จะมีสิทธิได้ลาพักโทษได้ต้องมีการจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี¹⁰
หรือก่อนนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยผู้ต้องขังเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการลาพักโทษด้วยตนเอง
ไม่ว่าจะเป็นค่าเดินทาง ค่าดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายอื่นๆ

การลาพักโทษจำคุกเช่นนี้ เป็นการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกมาสู่สังคมภายนอก ซึ่งให้ผู้ต้องขังมี
ความใกล้ชิดกับครอบครัว รวมถึงสังคม ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกตามข้างต้น
เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างสังคมภายในเรือนจำ และสังคมภายนอกเรือนจำ เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังได้อยู่
ใกล้ชิดกับครอบครัว เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดีของสังคมและครอบครัวก็ถือว่าเป็นกำลังใจสำคัญ
ที่จะให้ผู้ต้องขังกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่งเป็นมาตรการลดผู้ต้องขัง
ภายในเรือนจำได้อีกด้านหนึ่ง

⁸ กฎหมายราชทัณฑ์ประเทศแคนาดา ค.ศ. 1992

⁹ มาตรา 13(1) แห่งกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976

¹⁰ มาตรา 13(1) แห่งกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976

เมื่อเปรียบเทียบการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว ที่ให้ คู่สมรส หรือญาติผู้ต้องขังไปเยี่ยมในภายในเรือนจำ โดยสถานที่ที่ทางเรือนจำจัดเตรียมไว้นั้น จะมีปัญหาหนึ่งคือเรื่องการใช้จ่ายของทางเรือนจำ กล่าวคือต้องสูญเสียงบประมาณในส่วนนี้ เพื่อจัดให้มีการเยี่ยมในสถานที่ที่ของเรือนจำไม่มากนัก

แต่การลาพักโทษจำคุกออกมาภายนอกของผู้ต้องขังแล้วจะเห็นว่า ทางหน่วยงานของทาง เรือนจำจะสูญเสียงบประมาณในการลาพักโทษน้อยกว่าการที่อนุญาตให้ญาติผู้ต้องขังเข้าไปเยี่ยมภายใน เรือนจำ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วการลาพักโทษถูกนำมาใช้ในประเทศไทยบ้างแล้วแต่ยังไม่ เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

2. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จึงเห็นได้ว่าในประเทศไทยนั้น ในส่วนของการเยี่ยมนั้น จะมีการเยี่ยมญาติประจำปี ซึ่งแล้วแต่ นโยบายของแต่ละเรือนจำจะจัดปีละกี่ครั้ง ซึ่งอยู่ระหว่างปีละประมาณ 2-3 ครั้งต่อปี โดยประมาณ แต่บาง เรือนจำหรือทัณฑสถานบางแห่งก็ไม่เปิดโอกาสให้มีการเยี่ยมญาติประจำปี ผู้ต้องขังก็ต้องสูญเสียสิทธิใน ส่วนนี้ไป ซึ่งก็ถือว่าการเยี่ยมญาตินั้นมีความจำเป็นมากพอสมควร ผู้เขียนจึงหยิบยกการเยี่ยมญาติประจำปี มาเป็นแนวทางของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเป็นการพัฒนาการเยี่ยมญาติประจำปี เพื่อเป็นแนวทางของ การเยี่ยมญาติเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัวต่อไป

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

2.1 จากการศึกษา รัฐควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ หรือกฎกระทรวง หรือ ข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยนำการเยี่ยมญาติประจำปีของเรือนจำ หรือทัณฑสถานแต่ละแห่งนำมาประยุกต์ ซึ่งเรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่งให้สิทธิไม่เหมือนกันถึง ความถี่บ่อยในการเยี่ยม โดยให้ออกเป็นระเบียบกลางอาจจะเป็นกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของกรมให้ ชัดเจนยิ่งขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเยี่ยมแบบถึงตัวนั้น ควรแก้ไขให้ผู้ต้องขังมีสิทธิในการที่จะ มีเพศสัมพันธ์การสามีหรือภริยาคู่ ร่วมถึงมีเวลาได้อยู่กับครอบครัวหรือญาติใกล้ชิด และการลากลับบ้าน ของผู้ต้องขัง โดยให้เวลาความเป็นส่วนตัวกับทางผู้ต้องขังและผู้มาเยี่ยมปราศจากการควบคุมแบบเข้มงวด

2.2 รัฐควรจัดให้ เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง มีพื้นที่การ “เยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่” หรือ “การ เยี่ยมแบบครอบครัว” ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน หรือจะเป็นสถานที่อื่นที่เห็นว่าเหมาะสมกับการเยี่ยม เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความเป็นส่วนตัว หรืออยู่กับครอบครัวและญาติใกล้ชิดที่เข้ามาเยี่ยม เรือนจำและทัณฑ สถานทุกแห่งควรมีกฎระเบียบ เกี่ยวกับการลากลับบ้านของผู้ต้อง

2.3 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบในส่วนที่เกี่ยวกับการคัดค้านตัวญาติที่เข้ามาเยี่ยม ก่อนการเข้าเยี่ยม เพื่อป้องกันสิ่งของที่ผิดระเบียบจะหลุดเข้าไปในเรือนจำหรือทัณฑสถาน รวมถึงระบุให้ชัดเจนเกี่ยวกับคู่สมรส ญาติ ที่มีสิทธิเข้าเยี่ยมแบบเพื่อใช้ชีวิตคู่ หรือการเยี่ยมแบบครอบครัว

2.4 ควรจัดให้มีการคุมกำเนิดตามวิธีที่สมควรก่อนการ “เยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่” เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่จะเป็นปัญหาที่จะตามมา แล้วก็จะยากในการแก้ไข

บรรณานุกรม

กมลชัย รัตนสกววงศ์. หลักกฎหมายปกครองเยอรมันพื้นฐานความรู้ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.

กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูแล
กิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2547

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูแล
กิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549

ชาญชัย แสวงศักดิ์. “การคุ้มครองเสรีภาพและการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนและ นักโทษในประเทศ
เยอรมันตะวันตก.” ข่าวกฎหมายวารสารปกครอง. 7, 1 (เมษายน 2531) : 291-292.

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขัง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

ธานี วรภัทร์. “ทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษ.” วารสารคณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิตย, 2 (2546) : 6-10.

ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน,
2553.

ธานี วรภัทร์. “การบังคับโทษในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิตย, 2552.

นันทิ จิตสว่าง. หลักทฤษฎีวิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์, กรมราชทัณฑ์

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

ประธาน วัฒนวาณิชย์, เกียรติจักร วัฒนสวัสดิ์, อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ และบุญทิพย์ ผ่องจิตร แล่น เกรฟ.

รายงานการวิจัยเรื่อง สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : อนุสรณ์งาน

พระราชทานเพลิงศพ นายโอสธ โกสิน ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว., 2550.พระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พ.ศ. 2479

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560

มณฑิรา แสงสว่าง. “การบังคับโทษจำคุกศึกษากรณีทัณฑสถานเปิด.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย

ลัทธิกิจบัณฑิตย์, 2556.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541.

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 5 เรื่อง การลาผู้ต้องขัง

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนเกี่ยวกับการขอลาพัก การขอย้าย กลับมีลำนาว

ให้ผู้ต้องขัง และการบริการรับส่งจดหมายของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2546

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย เรื่องการพักโทษ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. พิมพ์ครั้งที่

2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน LW 446. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.

สมาคมการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย). การศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.,

2543.

สุชาติ บาปุยะวาทย์. “กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กับการราชทัณฑ์,” วารสารราชทัณฑ์, 22, 4 (กรกฎาคม-

สิงหาคม 2517) : 31-39

สุชาติ บาปุยะวาทย์. “กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กับการราชทัณฑ์,” วารสารราชทัณฑ์, 22, 4 (กรกฎาคม-

สิงหาคม 2517) : 31-39

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

Action for Prisoners' Action for Prisoners' (2012)

Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Bourdouris, J. Parents in Prison : Addressing the Needs of Families. 2ème ed. Philadelphie: American
Correctional Association, 1996. From Marion Vacheret. (2015). Private

Bouregba, A. Les liens familiaux à l'épreuve du pénal. (ed.)Érès (2002).

Bureau of Justice statistics. Special Report. Incarcerated Parents and their Children. US Department of
Justice, 2000.

Burstein, J.Q. Conjugal Visits in Prison. Toronto: Lexington Books.; Carlson, B.E, 1977. Form

Carlson, B.E.; Cervera, N. Inmates and their Wives. Westport: Greenwood Press, 1991. Form

Conjugal Visits : Rules and History, Published April 15, 2016 by doppir in legal questions

Control: Portrait of a System.

Control: Portrait of a System.

Corrections and Community Supervision, Family Reunion Program, New York State,

DOI : [10.2307/2095859](https://doi.org/10.2307/2095859)

DOI : [10.3138/cjccj.45.1.99](https://doi.org/10.3138/cjccj.45.1.99)

Farrington, D. "Later adult Life Outcomes of Offenders and Non-Offenders". *In Children at Risk:*

Assessment, Longitudinal Research and Intervention. New York, Walter de Gruyter 1989. .

Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter

Control: Portrait of a System.

Foran, T. Comparaison descriptive entre les caractéristiques démographiques et familiales de la
population générale et de la population carcérale au Canada. Forum, 7(2), 1995.

Forum Le mariage réduit-il les risques de criminalité? vol.7(2), 1995.

Forum. La traitabilité des délinquants. Vol.7(2), 1995.

Gabel, K.; Johnston, D. Children of Incarcerated Parents. New-York : Lexington Books.

Goetting, A. Conjugal Association in Prison: Issues and Perspectives. Crime and Delinquency.

28(1), pp. 52-71(1982). Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada,

Haut de page, 1995.

How Conjugal Visits Work, By Victoria Cavaliere, May 24, 2016 at 5:00 AM ET

Human Rights Watch No escape. Male Rape in U.S. Prisons, 2001.

Knight, B.J.; Osbourne, S.G.; West, d.J. Early marriage and Criminal Tendency in Males. British Journal of Criminology, 17(4), pp. 248-360 (1977). . Form Marion Vacheret. (2015).

Landreville, P; Blankevoort, V.J.; Pires, A. Les coûts sociaux du système pénal. Rapport de recherche. École de criminologie, Université de Montréal (1981). Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Le Camus J. Rester parents malgré la détention.(ed.) Érés (2002). Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Le service d'export bibliographique est disponible pour les institutions qui ont souscrit à un des programmes freemium d'OpenEdition

Marion Vacheret, Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control:

Portrait, of a System, Champ pénal/Penal field [En ligne], Vol. II | 2005, mis en ligne le 24 février 2005, consulté le 10 janvier 2015.

Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter

Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter
May 1, 2016

Motiuk, L.L. “L’utilisation des facteurs familiaux pour évaluer le risque et les besoins des délinquants » *Forum*, 7(2) (1995). From Marion Vacheret. (2015). Private Family

Ohlin, L. The Stability and Validity of Parole Experience Tables. Thèse de Doctorat, Université de Chicago (1954) . Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Other bibliographic references:

Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Sampson, R.J; Laub, J.H. (1990). “Crime and Deviance Over the Life Course : the Saliency of Adult Social Bonds” American Sociological Review, 55, pp. 609-267. . Form Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Service Correctionnel du Canada (2001). Faits et chiffres sur le service correctionnel fédéral. Travaux publics et services gouvernementaux. Canada. Si vous souhaitez que votre institution souscrive à l'un des programmes freemium d'OpenEdition et bénéficie de ses services, écrivez à : access@openedition.org.

Trzcinski, E.; Satyanathan, D.; Ferro, L. “*What about me? Children with Incarcerated Parents.*”

Michigan Family Impact Seminars. Briefing Report. 2002-1(2002). Form Marion Vacheret.

(2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Vacheret, M.; Cousineau, M.M. (2003). « Quelques éléments de compréhension des libérations

d’office réussies ». Revue canadienne de criminologie et justice pénale. Janvier 2003. Form

Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control:

Portrait of a System. Si vous souhaitez que votre institution souscrive à l'un des programmes

freemium d'OpenEdition et bénéficie de ses services, écrivez à : access@openedition.org.

Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Visits in Canada, Between Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.

Zaouche Gaudron(2000). From Marion Vacheret. (2015). Private Family Visits in Canada, Between

Rehabilitation and Stricter Control: Portrait of a System.